

Projektledarnas slutrapport av projektet – Barnens och Ungdomarnas Skärgård 2006-2007

1. Inledning	2
2. Bakgrund.....	2
2.1 Begreppsutredning	3
2.2 Begränsningar	3
2.3 Organisationer	4
2.3.1 SIKO	4
2.3.2 Skunk.....	4
2.3.3 Region Åboland	4
3. Projektets mål	5
3.1 Skärgårdsidentitet och gemenskap	5
3.2 Delaktighet, aktivt medborgarskap, och företagsamhet.....	6
4. BUS-träffar	8
4.1 Nagu	8
4.2 Kumlinge.....	9
4.3 Vaxholm	9
4.4 Sammanfattning.....	10
5. BUS-festivalen	10
5.1 Bakgrundsarbete	11
5.2 Festivalen	11
6. Regionala träffar och arrangemang	13
6.1 Idrottshelg i Godby.....	13
6.2 Återträff	13
6.3 Påverkansseminarium	13
6.4 Mopoträff.....	14
6.5 Skärgårdsträffar	14
6.6 Företagarnas Dag	14
6.7 Föreningsfestivalen.....	15
6.8 SIKO-seminarium.....	15
6.9 Framtidsdagar.....	15
7. Elevrådsutbildningar	16
7.1 Ålands skärgård	16
7.2 Egentliga Finland – Västra Nylands skärgård.....	16
7.3 Stockholms skärgård	17
8. Metoder.....	18
9. Informationsspridning.....	18
10. Diskussion.....	19

1. Inledning

Projektet Barnens och ungdomarnas skärgård är ett projekt som strävat till att utveckla ungdomarnas delaktighet och skärgårdsidentitet genom att utveckla ungdomarnas möjligheter att påverka sin närmiljö och kommunens verksamhet (aktivt medborgarskap) genom att skapa ungdomsnätverk och utveckla samarbetsformer för ungdomarna.

Projektet har försökt att ändra den negativa attityden till skärgårdslivet och främja en positiv utveckling med möjligheter att påverka sin situation och genom att uppmuntra och stöda företagsamhet för unga.

2. Bakgrund

Barn och ungdomar är en avgörande faktor för en levande skärgård. Inom projektet BUS har ungdomar i Stockholms-, Ålands-, Egentliga Finlands- och Västra Nylands skärgårdsområden *både* varit aktörer och målgrupp. I rapporten används Sverige som beskrivning för Stockholms skärgård, Åland för den åländska skärgården och Finland för Egentliga Finlands och Västra Nylands skärgård.

Projektets röda tråd var delaktighet och skärgårdsidentitet. Vikten av att ta vara på den företagsamhet som dagens unga äger har varit en ledstjärna. Att vara med och påverka och att få sin röst hörd och sin åsikt respekterad är en rättighet som projektet tagit fasta på. Unga som trivs i skärgården i dag kan vara morgondagens vuxna skärgårdsbor.

De tre skärgårdarna i projektet är på ett sätt lika men ändå är ganska olika. Gemensamt är ändå att ungdomar har svårt att mötas mellan öar och kommuner inom den egna skärgården. Dessutom är ungdomarna oftast för få för att kunna utöva sin hobby på sin egen ö eller så fattas det dragare eller ungdomsledare. Ungdomarna saknar ofta också möjligheter att delta i kvällsaktiviteter på andra öar än den egna eftersom man då mer sällan kan komma hem på kvällen. Att skapa förutsättningar för detta bidrar till en gemenskap mellan skärgårdsungdomarna. Under projektiden har fokuseringen varit på att bilda nätverk förutom mellan också inom skärgårdarna, att låta ungdomar träffa varandra "över vattnet".

Projektet har haft som huvudmålgrupp ungdomar mellan 13-19 år men även äldre ungdomar har engagerats. Det har varit lättare att nå ungdomar i högstadieåldern eftersom de fortfarande bor hemma. I Stockholms skärgård och i Ålands skärgård är alla ungdomar tvungna att flytta hemifrån då de skall studera vidare efter grundskolan. Åländska ungdomar flyttar till Mariehamn, Sverige eller Finland för att studera. I Egentliga Finland och Västra Nyland måste man flytta hemifrån om man bor i de mindre kommunerna. Andelen entreprenörer och egenföretagare i skärgårdarna är stor. I mån av möjlighet har lokala skärgårdsföretagare anlitats i arrangerandet av BUS-träffarna.

Utgångspunkten har varit att visa upp olika möjligheter att driva företag i skärgården..

2.1 Begreppsutredning

I början av projektet gjordes en liten begreppsutredning då det visade sig att man i de tre regionerna använder sig av olika ord i olika sammanhang.

I alla tre regioner talar man om elevkåren som alla elever i en skola. På Åland och i Sverige talar man om elevrådet som elevkårens styrelse, medan man i Finland talar om elevkåren och elevkårsstyrelsen. I denna rapport kommer vi använda ordet elevråd. I Finland använder man inte längre ordet: högstadiet (åk 7-9). Högstadiet "försvann" då den nu gällande läroplanen trädde ikraft, man talar nu endast om: En sammanhållande grundskola. I denna rapport kommer vi använda ordet högstadiet då vi talar om elevrådsutbildningar och annat som har med skolan att göra. Dessutom används titeln föreståndare eller rektor på Åland för skolans "chef" och Sverige och i Finland talar man endast om rektor.

Begreppet skärgård har olika tolkningar i regionerna. På den svenska sidan är det vanligt med definitionen: "ö utan bro eller bilfärja". Öarna tillhör flera större tätortskommuner och villkoren kan därför vara olika för öar som ligger intill varandra men råkar tillhöra olika kommuner. Kommunikationer finns mellan ö och fastland, men är dåliga eller obefintliga mellan öarna.

På Åland räknas de sex kommuner man behöver åka färja till som skärgårdskommuner. Förbindelserna till fasta Åland är relativt bra, men sedan saknas många gånger vidare transport från färjefästet. Det saknas också möjligheter att transporteras mellan de olika skärgårdskommunerna. Kommunikationerna är till stor del anpassad efter näringsliv, gamla traditioner och turister.

I Finland kan en skärgårdskommun vara en stad. T.ex. Pargas är en stad som består av hundratals holmar och öar av vilka flera är befolkade. Mellan skärgårdskommunerna på Finska fastlandet finns färjeförbindelser och lokaltrafik, men lokaltrafikens tidtabeller är här också mest anpassat för de vuxnas behov och turister.

2.2 Begränsningar

Egentliga Finland och Västra Nyland som har varit med i BUS-projektet i Finland är geografiskt stort och målgruppen stor. Eftersom projektet var ettårigt har ungdomar från de Åboländska svenskspråkiga högstadieskolorna och två svenskspråkiga högstadieskolor skolor i Västra Nyland deltagit (Ekenäs och Hangö).

På Åland har ambitionen varit att nå alla ungdomar i skärgården, både de ungdomar som bor i de sex skärgårdskommunerna och de ungdomar som efter högstadiet har flyttat in till fasta Åland och Mariehamn för vidareutbildning. Arbetet har skett både på högstadienivå och på gymnasial

nivå, dels genom arrangemang där alla skärgårdar varit inbjudna, dels arrangemang som framför allt riktat sig till åländska ungdomar.

I Sverige har man fokuserat på ungdomar som bor på öar utan landförbindelse. Det är de som där har störst behov av utökat nätverk. Flera skolor bjöds in att delta i projektet och med tanke på den korta projekttiden valdes att arbeta vidare med ungdomar från de skolor och områden som spontant uttryckt intresse för deltagande.

2.3 Organisationer

BUS-projektet är ett samarbete mellan tre olika organisationer SIKO, SKUNK och Region Åboland. I början av projektet valdes en styrgrupp för projektet. Styrgruppen har bestått av minst en ungdom, och en vuxen och deras suppleanter från alla tre regioner. Att ha minst hälften av styrgruppsmedlemmarna bestående av ungdomar var ett viktigt beslut inför projektet och låg hand i hand med målsättningen. Styrgruppens roll och ansvar har varit:

- Behandlat och godkänt projektets preciserade verksamhetsplan
- Preciserat projektets mål
- Skapat spelregler för projektet
- Övervakat och följt med projektets framskridande
- Följt med projektets ekonomi
- Ställt sin sakkunskap till projektets förfogande
- Svarat för sin del för projektets effektivitet och resultat

2.3.1 SIKO

SIKO *Skärgårdens Intresseföreningars Kontaktorganisation* är en ideell förening som fungerar som paraplyorganisation för 14 intresseföreningar i Stockholms Skärgård. Man har inget kansli och ingen fastanställd personal, däremot har man periodvis anställda personer på deltid i samband med olika, tidsbegränsade projekt. SIKO driver främst skärgårdsfrågor och har ingen tidigare erfarenhet av ungdomsarbete men det finns med i verksamhetsplanen. Innan BUS-projektet har det inte funnits någon gemensam ungdomsverksamhet i Stockholms skärgård. SIKO har genomfört ett par mindre seglarläger för mycket begränsat antal deltagare och det finns lokala eldsjälar på vissa, öar. BUS gav SIKO chansen att bygga upp något helt nytt och av många efterlängtat verksamhet.

2.3.2 Skunk

SKUNK – *Intresseorganisationen för ungdomar i skärgården* är de åländska skärgårdsungdomarnas intresseorganisation. Intresse har dubbel betydelse; dels att bevaka skärgårdsungdomars intressen, dels att stärka, utveckla och arrangera fritidsverksamhet. SKUNK grundades 1989, efter att ha fungerat i projektform under fyra år. Föreningen leds av en styrelse där de flesta medlemmarna är mellan 14-20 år. Föreningen har en verksamhetsledare som arbetar 4-5 timmar i veckan. På föreningens hemsida finns mer information www.skunk.ax

2.3.3 Region Åboland

Region Åboland är en organisation med syfte är att utveckla medlemskommunernas (Dragsfjärd, Houtskär, Iniö, Kimito, Korpo, Nagu,

Pargas och Västmanfjärd) intressebevakning och service, att stärka och stöda kommunernas verksamhetsförutsättningar och att utveckla samarbetet mellan kommunerna.

I Region Åboland har det redan innan BUS projektet och nu även parallellt drivits ett annat delaktighets projekt för ungdomar, BUÅ - Barnens och Ungdomarnas Åboland. BUÅ har sedan 2005 arbetat med att starta Åbolands ungdomsråd och handleder nu ungdomarna där. BUÅ stöder också kommunerna i att starta egna lokala ungdomsråd.

3. Projektets mål

Huvudmålet med projektet är att utveckla ungdomarnas delaktighet och skärgårdsidentitet, genom att: utveckla ungdomarnas möjligheter att påverka sin närmiljö och kommunens verksamhet (aktivt medborgarskap), stärka skärgårdsidentiteten och gemenskapen i skärgården, skapa ungdomsnätverk och utveckla samarbetsformer, bromsa den negativa attityden till skärgårdslivet och främja en positiv utveckling med möjligheter påverka sin situation och uppmuntra och stöda företagsamhet för unga. Målsättningen är att ungdomsnätverken implementeras i kommunernas, regionens och offentliga samt privata aktörers kontinuerliga verksamhet.

BUS projektplan mars 2006

Nedan följer en genomgång av hur arbetet har genomförts för att uppfylla projektets målsättningar.

3.1 Skärgårdsidentitet och gemenskap

Begreppet "skärgårdsidentitet" är otydligt. Infallsvinklarna är många och är bland annat beroende på inställningen till sin skärgård, skärgården i allmänhet, eller tron på hur andra uppfattar skärgården. På Åland har ett av sätten att arbeta med begreppet varit att låta den aktuella målgruppen själva fundera på begreppet skärgårdsidentitet. Svaren har varit varierande. Under BUS-träffen i Nagu fick ungdomarna i blandade grupper fundera på vad skärgårdsidentitet innebär för dem. Här är några åsikter:

- Frihet
- Vatten
- Inga poliser
- Fester
- Typ att man är från skärgården och utnyttjar det skärgården har.
- Båtar
- Isbilar (köra på isen)
- Orörda områden
- Människorna är: öppna, snälla, gästvänliga, praktiska, självständiga, glada.
- Att leva och bo vid havet.
- Att känna friheten och den friska luften.
- Tryggheten att bo i skärgården.
- Möjligheten att segla.
-

Utgångspunkten i projektet var behovet av åtgärder som stärker självkänslan och stoltheten för bygden för att förankra ungdomarna i skärgården. Utflyttningen från skärgården är stor, vilket kräver åtgärder. Det är viktigt att förbättra inställningen och att se möjligheterna med en framtid i skärgården. Grunden för en levande skärgård är befolkningen och företagsamheten, och dagens skärgårdsungdomar har en stor betydelse både nu och för skärgårdens framtid.

Projektet har bearbetat och breddat begreppet skärgårdsidentitet. I princip all verksamhet som bedrivits har det funnits med ett tänk kring att öka stoltheten för skärgården och öka gemenskapen mellan skärgårdarna, både lokalt och mellan de olika skärgårdarna.

3.2 Delaktighet, aktivt medborgarskap, och företagsamhet

Delaktighet har i projektet inneburit att ungdomar skall vara med i processerna kring BUS-träffar och andra arrangemang från planeringsskedet till förverkligandet och utvärderingar. Projektet har strävat till att öka ungdomars aktiva medborgarskap genom metoder som ökar förståelsen för, samt kritiskt granskar, kommunal verksamhet. Begreppet företagsamhet handlar inte bara om att starta och driva företag. Projektet har också lyft fram att företagsamhet även handla om att skapa sina egna möjligheter, att göra saker själv och att tro på det man gör. Att planera, ordna, delta och uppmuntra andra är en grund till företagsamhet som projektet lyft fram. Den uppsökande verksamheten har varit viktig i projektet. Projektledarnas personliga kontakt till ungdomar har haft stor betydelse för engagemanget av ungdomar i projektets olika aktiviteter

I den åländska skärgården är SKUNK en etablerad organisation i samhället vilket underlättat informationsspridningen och trovärdigheten.

Projektledaren har knutit kontakter med ungdomar och bedrivit en uppsökande verksamhet och besökt alla skärgårdsskolor med högstadium minst två gånger, haft nära kontakt med SKUNKs styrelse och medverkat vid skärgårdsträffar/middagar i Mariehamn. Vikten av att bedriva en uppsökande verksamhet måste understrykas. Genom möten och aktiviteter tillsammans skapas utrymme att peppa unga till att se möjligheter som finns och ge dem information och trygghet så att deltagande i BUS-träffar eller andra arrangemang som anordnats för/av unga upplevs som relevanta och intressanta.

Kontakt med skolornas föreståndare och lärarkår har varit en annan viktig del för förankring, men även i diskussion kring ungdomars och specifikt elevers möjlighet att påverka sin vardag i skolan. Arbetet med ungas delaktighet i de åländska skärgårdskommunerna har framförallt skett tillsammans med skolorna. Arbetet har skett genom utbildning av elevråd och handledande lärare, samt via dialog med föreståndare/rektor.

Projektledaren har även informerat kommunerna och kommundirektörerna om BUS arbete för att öka kvalitén på delaktighet i skolorna. I vissa kommuner har projektledaren specifikt bjudits in för ett möte för att diskutera BUS-verksamheter och tankegångar kring ungas delaktighet och företagsamhet.

Förhoppningen är att i ett kommande projekt öka samverkan med kommunen och en idé om att göra elevråden i respektive kommun till en form av ungdomsråd dit frågor som rör unga i kommunen skickas för att inhämta åsikter och idéer från unga. Genom projektet har SKUNK mött fler ungdomar med sin verksamhet.

I projektet har vi konstaterat att alla ungdomar inte är vana att bli sedda som en resurs, där egna åsikter och idéer förverkligas. Det innebär att rollen som en delaktig, aktiv medborgare ibland känns främmande. Projektledaren har haft en viktig roll i att följa upp idéer och uppmuntra att gå vidare och förverkliga dem, eller i andra fall vänta in tills idéer växer fram.

I Stockholms skärgård har man satsat på att bjuda in ungdomar i olika "vuxna" sammanhang såsom företagarmöten och seminarier. Sådana möten äger oftast rum på vardagar och de flesta skolorna är positiva till att ge ungdomarna ledigt. Ungdomarna själva (speciellt de som går i nian) är måna om att inte missa någon undervisning eller skrivning vilket ibland begränsat deltagandet. De ungdomar som varit med har fått stor uppmärksamhet både lokalt och i media. De har lyckats lyfta fram frågor som att hur viktigt det är för ungdomar i skärgården att kunna färdas mellan öarna och att kunna träffas för meningsfulla fritidsaktiviteter.

Genom utbytet med ungdomar från andra skärgårdsdelar och regioner har de fått nya vänner. Utvärderingar och workshopresultat visar också att flera har funderat på möjligheterna att bo och försörja sig i skärgården i framtiden. Det har varit viktigt att inse att man inte är ensam om att vara skärgårdsungdom.

I Egentliga Finland och Västra Nyland har den uppsökande verksamheten främst riktat sig till skolornas elevråd. Projektledaren har haft regelbunden kontakt med elevråden. Elevrådsmedlemmarna har haft en förtur till BUS träffarna och eftersom det endast kunde komma två ungdomar per kommun med till träffarna var det sällan någon utanför elevråden deltog. På detta vis nådde BUS aktiva intresserade ungdomar men samtidigt ändå ganska få.

Ungdomsråden i Åboland har varit med i planeringar av träffar och projektledaren har haft en regelbunden kontakt även med dem, deltagit på möten och stött dem i deras verksamhet, främst då de arrangerade ett PPP (Protektion, Provision, Participation -tyngdpunkter i den Internationella barnkonventionslagen). Seminariet handlade om demokrati och påverkan dit ungdomar och beslutsfattare från Åboland bjöds in. Det har visat sig att det ofta är samma ungdomar med i både ungdomsråd och elevråd, äldre ungdomar som är aktiva i ungdomsråden har ofta suttit med i elevrådet då de var i högstadiesåldern.

Kontakter med beslutsfattare i kommunerna har främst, förutom BUS blad och allmän information, skett via Framtidsdagarna som arrangerades i 4 kommuner i. I Åboland har planeringen av kommunsammanslagningarna lett till att BUS-projektet kanske inte fått lika stor uppmärksamhet som det eventuellt kunde ha fått annars. En mycket större insats skulle ha behövts för att få in "ungdomsperspektivtankar" bland de beslutsfattare som varit med i

denna planering. Kontakten till ungdomssekreterare och ungdomsledare i Åboland och Västra Nyland har varit bra, men ett önskat nätverk mellan dem och ungdomsarbetare i de övriga regionerna hann inte bildas under projektiden.

4. BUS-träffar

Tre ungdomsträffar har ordnats. De tre träffarna hade huvudteman som byggde på olika workshops för att på så vis nå ungdomar med olika intressen, engagemang och inriktning. Målet var att nå ungdomar med speciella intressen och ungdomar som sätter det sociala i centrum. Alla regioner ansvarade för en BUS-träff. Inför varje träff var det budgeterat för 15-20 ungdomar från var region. De flesta deltagarna har varit i högstadieåldern. Andra ledare än projektledarna behövdes för BUS-träffarna dels för båtresorna mellan regionerna, dels för en viss ansvarsfördelning och program. Ungdomar, ungdomsledare, föräldrar och andra ungdomsarbetare engagerades för detta.

4.1 Nagu

Den första träffen hölls den 6-8.10.2006 i Nagu, Gammelgård i Finland där 58 ungdomar och 10 vuxna deltog. Träffen hade temat **skärgårdskultur**. Inför träffen samlades en grupp ungdomar som tillsammans med projektledaren och lokala ungdomsledare planerade innehållet för träffen. Vi bad ungdomarna dels fundera på vad skärgårdskultur innebär för dem och vad av detta man kan förverkliga i Nagu. Vi konstaterade att det fanns många workshops som kunde förverkligas utgående från träffens tema. Lokala företag anlätades till stor del för att visa ungdomarna möjligheter till företagsamhet i skärgården. Skärgårdskulturen uppfattades av ungdomarna i planeringsgruppen främst det som man kan göra i skärgården idag, inte så mycket "gammal" skärgårdskultur fanns med i deras tankar.

Workshopsen som ungdomarna kunde välja bland var:

- Fotografering, med två yrkesfotografer
- Ridning
- Paddling
- Matlagning
- Sjöräddarna, åktur och inblick i verksamheten.
- Virka mössa och reparation
- Fiske. (genomfördes inte av p.g.a. lågt intresse)
- Segling med Zom-8 jollar.
- Kör motorbåt med Nagu ungdomar.

Planeringsgruppen planerade också långt det övriga programmet allt från lekar, pyssel och debatter för kvällar och fritid till meny tillsammans med kökspersonalen på Gammelgårds lägergård. Kort kan man säga att projektledarens uppdrag var att förverkliga det som ungdomarna planerat. Träffen var "av ungdomar för ungdomar" och upplevdes som mycket lyckad. I träffens utvärdering, också planerad av ungdomarna, var det enbart glada

gubbar. (bilaga 1) Ungdomsledare från tre kommuner (Nagu, Pargas, Ekenäs) kunde, förutom ungdomarna i planeringsgruppen och ledare från de andra regionerna, delta som ledare i träffen tack vare samarbetsvilliga kommuner.

4.2 Kumlinge

Den andra BUS-träffen hölls den 9-11 februari 2007 på Kumlinge, Åland där 46 ungdomar och 6 vuxna deltog samt workshopsledare. Huvudtemat på träffen var **media** och hade en tydlig profil och stort engagemang från lokala media. Både radio och press var där och höll workshops. Det fanns 10 workshops att välja mellan i princip alla hade media som grundtema men genom att inrikta dem på olika intressen som t ex djur, jakt och musik breddades intresset för att delta.

Projektledaren arbetade fram programmet i samråd med SKUNKs styrelse. Tillsammans med projektledaren stod unga ledare från SKUNK för ledaransvaret med bland annat ungdomar som hade vice lägerledaransvar, skötte matlagningen, lekar och kontaktskapande verksamhet.

Följande material producerades i samband med träffen:

- Ett radioprogram
- Ett BUS-blad
- Ett bildspel om lägret
- Ett seriebildspel om kockduellen
- En kortfilm om djur och jakt
- En bilaga till Nya Åland med porträtt av två skärgårdsungdomar
- Några privata bloggar (några finns det länkar till på SKUNKs hemsida)

SKUNK som är vana att jobba ideellt ville i mån av möjlighet utnyttja lokala resurser i allt från mat arrangemang till WS ledarna. Boendet var enkelt i en skola, och ungdomarna kom nära varandra i och med att de sov i samma sovsalar och inte i mindre rum. Förutom media bjöds även på kontaktskapande verksamhet, spårning, rockkonsert, dragspel och dans. En närmare utvärdering av träffen finns med som bilaga.

4.3 Vaxholm

Det tredje BUS-träffen hölls den 20-22 april i Vaxholm i Stockholms skärgård. Under träffen deltog 41 ungdomar och 7 vuxna. Träffen hade temat **företagsamhet** och programmet innehöll både föreläsningar och workshoparbete med olika entreprenörer på programmet. Innehållet i träffen planerades av en grupp ungdomar tillsammans med projektledarna på hemvägen från träffen på Åland. Presentationslekar och andra lekmetoder hölls av ungdomar från SKUNK och Åbolands ungdomsråd. Träffen förlades till ett konferenscenter där det förutom fina utrymmen även erbjöds en av ungdomarna mycket uppskattad teambuilding "Fångarna på kastellet".

Föreläsare var:

- Lill Schierman från Vi Unga
- Rune Wikström/skärgårdsbo och riksdagsman

- Evelina Gunnarsson/Ung företagare

Workshops som ungdomarna kunde välja mellan var:

- Rindövarvet, studiebesök
- Stensviks gårdsmejeri, studiebesök hos både getter och gårdsbutik
- Sjöräddarna, uppvisning och provtur i s.k. "fredsbåt"
- SIP, inspiratörer för unga "samhällsförändrare"
- Finn Upp, kreativitet för "uppfinnarjockar" (blev inte av p.g.a. sjukdom)
- BUS-bladet, olika WS och i bild och text till nästa BUS-blad

4.4 Sammanfattning

Utgångspunkten för alla träffarna har varit företagsamhet, delaktighet och skärgårdsidentitet. BUS-träffarna är ett exempel på hur ungdomar kan vara delaktiga i att skapa sin egen fritid. Genom att ha unga med i planeringsprocessen så finns en annan kraft och ett annat engagemang. Delaktighet ökar aktivitet! Med unga med i planering och genomförande av aktiviteter ökar chansen att arrangemanget blir lyckat. Att ha tillgång till vuxna resurspersoner är också en viktig del och här har projektledarna spelat en viktig roll.

Delaktighet och demokratiska beslut tar också längre tid, de vuxna i projektet har fått påminna varandra om att inte gå in och styra i allt för stor utsträckning. Processen och vägen mot beslutet är viktiga bitar för att få alla att känna sig delaktig och kunna ta ansvar.

Projektet har vidgat begreppet företagsamhet till att "Företagsamhet är att göra något själv, inte bara vänta på att något ska hända". BUS-träffarna har också varit exempel på företagsamhet, både i planering, genomförande och utvärdering. Varje BUS-träff har lyft upp de företag som på olika sätt varit inblandad i träffen. Detta för att visa på floran av möjligheter som finns till att livnära sig i skärgårdarna.

BUS-träffarna har varit olika gällande karaktär, program, boende och kostnader. Alla har präglats av en fin stämning och gemenskap. Ungdomar har tillsammans hittat en gemenskap, kanske är det en egen skärgårdsidentitet? Likasinnade ungdomar har funnit varandra över regiongränserna. Att upptäcka ett gemensamt intresse för ridning eller hårdrock har skapat gemenskap. Lekar och program som ungdomarna planerat och dragit under träffarna har väckt skratt och fått många hämningar att släppa, ungdomarna har visat stor respekt för varandras arbete och lojalitet för de som planerat och hållit i programpunkterna.

5. BUS-festivalen

BUS-festivalen hölls på Lappo på Åland. 96 ungdomar och 13 vuxna samt workshops och program ledare deltog i denna mångsidiga festival. Programmet innehöll skärgårdskultur, media, ungdomars företagsamhet och delaktighet. En av hörnstenarna för BUS har varit ungas delaktighet och

möjlighet till ett aktivt medborgarskap. Vikten av att festivalen hade en grund hos unga skärgårdsbor var stor. Redan vid första BUS-träffen fick deltagarna i "Tänk själv grupper" frågan: *Vad skulle ni vilja göra på en stor ungdomsträff med 100-150 ungdomar på sommaren?* Svaren visade på en tydlig önskan om en festival med musik i form av lokala ungdomsband från skärgården, lekar och olika former av workshops. En gemensam planering hölls i januari 2007 då projektledare och 12 ungdomar från skärgårdarna träffades i Mariehamn för att samla idéer inför sommarens festival. Med utgångspunkt från denna träff fortsatte sedan projektledarna arbetet under våren.

5.1 Bakgrundsarbete

Redan i inledningsskedet av projektet beslöts att festivalen skulle hållas i den åländska skärgården. Lappo valdes bland några andra orter främst för att här fanns allt på ett litet område, maten ordnades flexibelt, tältplats för boendet fanns i anslutning till en ungdomslokal där matservering och kvällsprogram ägde rum, boendet för workshopsledare och ledare som inte tältade kunde ordnas. Dessutom kunde man erbjuda flera utrymmen för workshops på samma område utan att det krävdes transportmedel.

Varje region ansvarade för att hålla kontakt och ta in ungdomar i planeringsarbetet. Åland ansvarade bland annat för att arrangera workshops och kvällsarrangemangen. Detta gjordes i samråd med övriga projektledare, delar ur den planeringsgrupp som träffades i januari och SKUNKs styrelse. Idéer formades också efter ytterligare ett möte inför festivalen som hölls i samband med ett musikläger som SKUNK arrangerade. Kontakten till ungdomarna i planeringsgruppen skedde efter planeringsträffen främst via nätet.

Arbetet med att arrangera workshoppen hade följande utgångspunkter:

- **Att** ha projektets idé och målsättning som en röd tråd, d.v.s. ämnen så som skärgårdsidentitet, delaktighet, entreprenörskap som en del i workshoppen men på olika och lite okonventionella sätt.
- **Att** utgå ifrån de önskemål som lyfts fram på planeringsmötet, d.v.s. att visa att engagemang och delaktighet i planeringar leder till resultat
- **Att** få en bra balans mellan sådant som traditionellt lockar pojkar/flickor.
- **Att** ta tillvara på den ledarkapacitet som vi redan visste kommer att medverka på festivalen

Ungdomar från Åland och Finland planerade och höll i stora delar av fritidsprogrammet och kvällsprogrammet med stöd av projektledaren. Detta resulterade i ett mycket roligt och varierande program.

5.2 Festivalen

Festivalen lockade förutom skärgårdsungdomar och ledare även ungdomar och ledare från Mariehamn. Redan innan deltagarna kom till festivalen delades de in i grupper s.k. basgrupper där en vuxen ledare har ansvar för max åtta ungdomar.

Vi hade anlitat professionella "teambuildare" för att få gemenskap i hela gruppen och ge ungdomarna en möjlighet att lära känna varandra redan från

första stund. De flesta ungdomarna kände bara några från tidigare och vi ansåg att detta var viktigt. Detta lade grunden till att på kvällen när ungdomarnas eget program kom igång skapades en stark gemenskap i gruppen.

Ett mycket varierande utbud av workshops erbjöds till lördagen vilka var mycket uppskattade av ungdomarna. Det breda utbudet gav deltagarna möjligheter att prova på saker de inte gjort förut. Det flesta av workshoppen skulle i princip kunna förverkligas i alla deltagande ungdomars hem kommuner eller öar.

- Serieteckning
- Djurtur, Björkö by bike.
- Kockduellen
- Förverkliga din högsta dröm
- Dansa bugg
- Paddla kajak
- Pimp my T-shirt
- Estradpoesi
- When I'm 24
- Lerduveskytte
- Smyckesdesign
- BUS-bladet
- Drama
- Låtskrivning
- Bandbildare
- Filmrally
- Det nya Woodstock

Eftersom önskemålet från ungdomarna som deltog i Nagu-träffen var att musik skulle vara ett huvudtema under festivalen samlades de band från regionerna som hade möjlighet att delta. De flesta banden/musikerna var från den Åländska skärgården och fasta Åland, ett band var från Ekenäs. Musikutbudet var brett allt från en trubadur till band som spelade hårdrock.

Hela Festivalen dokumenterades av en workshopgrupp i form av en film som förvaras på Region Åboland, även SKUNK och SIKO har exemplar. Några av de kortfilmer som producerades under festivalen finns nu på YouTube.

Citat av en Lappobo:

"Det bästa som har hänt i skärgården på 25 år"

Både ungdomar, ledare och workshopsdragare utvärderade Festivalen och resultatet var mycket positivt med önskemål om en fortsättning.

Under festivalen deltog ungdomsledare från alla tre regioner och början till ett nätverk mellan dem skapades. Det var tydligt att det fanns ett behov av att byta erfarenheter och åsikter mellan dem.

Under utvärderingen diskuterades tidpunkten för festivalen, tanken på att ordna en festival på vintern diskuterades eftersom mycket av programmet i skärgården sker under sommaren. Under höst, vinter och vår finns ett stort behov av arrangemang för ungdomarna som då upplever sin hemkommun eller hemö som tråkig. I utvärderingarna gjorda under BUS-träffarna har många skrivit att sommaren är bland det bästa med att bo i skärgården, och då kanske det inte behövs så mycket arrangemang. Å andra sidan kan man konstatera att de flesta tillställningar som ordnas i skärgården sommartid innefattar alkohol. BUS-festivalen erbjöd en alkoholfri tillställning som

uppskattades av såväl ungdomarna som lokalbefolkningen. Vi tror att festivalen var alkoholfri för den planerades av och för ungdomar och med ett klart budskap att alkohol inte var OK. Det planerade programmet varade sent in på natten, vuxna deltog i allt på samma villkor som ungdomarna. Dessutom gav basgrupperna med en vuxen med ansvar över åtta ungdomar trygghet och samtidigt en viss kontroll.

6. Regionala träffar och arrangemang

Förutom ungdomsträffarna ordnade av BUS-projektet har ungdomar deltagit i och ordnat mindre träffar där vi erbjudit ungdomar från de andra regionerna att delta. På vissa träffar har endast en region varit med, på vissa har två regioner deltagit och på andra har alla varit med. Vi har förutom de träffar som beskrivs närmare även ordnat träffar för ungdomar från alla tre regioner i samband med en Vildmarksmässa och en Båtmässa i Sverige, men dessa inhiberade då för få ungdomar anmält sitt intresse.

6.1 Idrottshelg i Godby

I september 2006 ordnade SKUNK en idrottshelg i Godby på Åland. Träffen arrangerades av SKUNK och fritidsledare i två fastäländska kommuner tillsammans med projektledaren från BUS. Syftet var att ungdomar skulle lära känna varandra över regionerna och inom Åland och att erbjuda möjligheten att prova något nytt i form av idrott i en större grupp än vad som annars kanske är möjligt i skärgården. Inbjudan gick ut till alla tre regioner i BUS, samt till de åländska kommunerna Finström och Saltvik. Under träffen deltog 11 ungdomar och 2 vuxna från Åboland och Åland. Två ledamöter ur SKUNKs styrelse var ledande i planering och hade sedan en viktig roll som ledare på själva Idrottshelgen.

6.2 Återträff

Efter BUS-träffen på Nagu ville många få möjlighet att träffas snart igen. 18-19 november 2006 ordnades en Återträff på svenska Utö som blev möjlig tack vare en engagerad och företagsam mamma vars son varit med på Nagu-träffen. Ungdomarna själva och kom med idén och förslag på vad träffen skulle innehålla. Det blev sightseeing på ön, möte med Skärgårdsstiftelsen, besök på ridklubb och ett disco med öns alla ungdomar i olika åldrar, sammanlagt deltog 25 ungdomar och 4 vuxna från Ålands och Stockholms skärgård.

6.3 Påverkansseminarium

SKUNKs arrangerade ett påverkansseminarium 10-12 november 2006 med syfte att öppna en dialog mellan unga och politiker, synliggöra avsaknaden av strukturer och mötesplatser för dialogen, och rusta ungdomar att höja rösten. Utgångspunkten var att se att i en ung människas liv har delaktighet en stor betydelse. Att kunna vara med och påverka ger självförtroende, kunskap och kompetens. På programmet stod föreläsningar, workshops, erfarenhetsutbyte och möten med politiker och media. I de olika workshopsen valde deltagarna

mellan att påverka genom text, musik och skapande, eller att få tips på påverkan genom elevråd eller ungdomsråd.

SKUNKs Påverkansseminarium var öppet även för deltagare från Finland och Sverige genom BUS-projektet. Från Finland deltog medlemmar av elevkårsstyrelser och från Sverige intresserade ungdomar, sammanlagt 22 ungdomar och 6 vuxna deltog.

6.4 Mopoträff

Mopoträffen i Kimito planerades till stor del av elevkårsstyrelsen i Kimitonejdens skola. Idén föddes av en spontan kommentar att det mesta som ordnas är för flickor "aldrig ordnas det en Mopoträff eller något sånt". Detta var i december 2006. Idén fick gro och sakta planerades innehållet i träffen. I ett senare skede kallades Kimito ungdomsparlament med till ett möte för att "brainstorma" kring innehållet. Genom samarbete med Kimito kommun som var tills stor hjälp och kunde erbjuda plats för träffen kunde den spontana idén förverkligas. I denna träff var det processen innan träffen som var viktigare än själva träffen. En grupp ungdomar fick se ett resultat av sin egen företagsamhet. Ca 20 ungdomar 5 vuxna och deltog helt eller delvis under dagen. De fick köra trick bana, köra motocross, tvätta sina mopeder och öva brandsläckning med Kimito frivilliga brandkår. Ytterligare planerades en Workshop där ungdomarna kunde öva 1a-hjälp men detta kunde inte förverkligas.

6.5 Skärgårdsträffar

För alla ungdomar i den åländska skärgården innebär vidare studier efter grundskolan att flytta hemifrån. Inom BUS har det arrangerats fyra skärgårdsträffar för ungdomar inne i Mariehamn. Träffarna har haft olika innehåll och olika målgrupp. De tre första träffarna under hösten var framför allt för de ungdomar som flyttat in till Mariehamn, medan den fjärde även vände sig till de ungdomar som gick i årskurs nio och kommande höst skulle flytta in till Mariehamn. Syftet har varit att ge möjlighet att lära känna varandra inom den åländska skärgården, skapa nätverk, informera om händelse på gång inom SKUNK och specifikt inom BUS. Sammanlagt 78 ungdomar har deltagit i de fyra skärgårdsträffarna.

Alla träffar har arrangerats av unga ledare, med BUS projektledare och SKUNKs verksamhetsledare som resurs. Detta ledarskap och entreprenörskap går hand i hand med BUS idé om företagsamhet.

I Åboland ordnade BUS en liknande träff för skärgårdsungdomar som gick i Åbolands folkhögskola och Åbolands yrkesinstitut. Detta var en engångsföreteelse som nu indirekt har resulterat till att två skolkuratorer planerar träffar mellan ungdomarna i skolorna i samarbete med Barnens och Ungdomarnas Åboland. Med här är nu också ungdomar från Pargas svenska gymnasium.

6.6 Företagarnas Dag

I Sverige är Företagarnas Dag är en ny tradition med stort deltagande av skärgårdsföretagare. Projektledaren erbjöd sig att ta med BUS ungdomar för

att medverka under dagen. Tyvärr sammanföll den i år under samma tid som PRAO-perioden i svenska skolorna. Fyra ungdomar från BUS kunde ändå vara med och fick delta i workshops och bidra med sina synpunkter. I BUS-blad tre finns ungdomarnas egna anteckningar och funderingar efter detta seminarium. Företagarna själva upplevde ungdomarnas deltagande mycket positivt och konstaterade att de inte förut vetat hur de skulle nå dem. Det är angeläget med dessa kontakter med tanke på både sommarjobb och generationsväxlingar. Företagarna vill nu fortsätta bjuda in ungdomar till denna årliga träff.

6.7 Föreningsfestivalen

Föreningsfestival, Förening 2007, arrangerades 7-9 september i Helsingfors. Festivalen var den tredje i ordningen och intresset var stort med 750 föreningsaktiva som deltog i workshops och fick inspiration vid Kampens torg där olika föreningar och organisationer visade upp sin verksamhet. Fyra ungdomar från den Åländska skärgården deltog tillsammans med ungdomar via Barnens och Ungdomarnas Åboland. Festivalen vände sig till både unga och vuxna inom föreningslivet. Gruppen var nöjd med arrangemanget och med de olika workshops som de deltog i, men konstaterade att det finns fortfarande en del att göra för att unga ska känna sig inkluderade. Fokusen på alkohol är ett viktigt exempel på saker som borde förändras om ambitionen är att locka unga under 18 år.

6.8 SIKO-seminarium

SIKO som är svenska sidans projektansvariga höll under BUS-året sitt årsmötesseminarium och bjöd då in några ungdomar att vara med för att berätta om hur det är att vara ung i skärgården. Två 14-åriga pojkar talade och svarade på publikens frågor i en öppen och av alla uppskattad dialog. Deras deltagande blev uppmärksammat även i pressen.

6.9 Framtidsdagar

Inom BUS har fyra Framtidsdagar ordnats i Egentliga Finland och Västra Nyland. I Pargas i samarbete med projektledaren för Barnens och ungdomarnas Åboland, i Korpo, Ekenäs och Hangö. Under dagarna har kommunpolitiker och elever möts i skolan. Skolorna är olika i storlek vilket har betytt att Framtidsdagarna har sett olika ut alla fyra gånger, men resultatet har varit samma i alla kommuner. I Pargas, Ekenäs och Hangö deltog alla elever från åk. 9 och i Korpo deltog hela svenska och finska högstadiet. Elever, lärare, politiker och tjänstemän som deltagit har varit mycket nöjda och inspirerade av att få tala med varandra. I alla fyra kommuner har de vuxna uttalat en liten förvåning över hur förståndiga och sakliga ungdomarna varit i diskussionerna. Framtidsdagar har många fördelar, det medför inga kostnader för skola eller kommun, planeringen sker under lektionstid och passar in i läroplanen. Politikernas intresse för att delta har varit dåligt, man har kanske inte prioriterat ungdomar då det gäller att ta sig tid att vara med eller så har man inte förstått vad det handlat om. Men med det enkla konceptet och den positiva respons som Framtidsdagarna har fått bland deltagarna och i media skulle detta kunna tas in som en naturlig del av kommunens verksamhet.

7. Elevrådsutbildningar

Enligt projektplanen skulle regionerna ordna elevrådsutbildningar med demokratiutveckling och mötesteknik. Då förutsättningarna i regionerna är olika har detta skett på olika sätt.

7.1 Ålands skärgård

Genom BUS har det getts möjligheter att påbörja ett arbete med att stärka elevråden i de åländska skärgårdsskolorna. Projektledaren har under projektet besökt de fem skolor i skärgården med högstadium för att träffa handledare, elevråd och föreståndare/rektorer. Detta för att bygga relationer, skapa sig en uppfattning kring respektive skolas arbete med elevråd för att på så vis kunna agera bollplank och bistå med stöd.

Detta har resulterat till att de skolor som inte haft någon form av styrdokument för sin elevrådsverksamhet har påbörjat arbetet med att ta fram stadgar eller någon form av styrdokument för att skapa en struktur kring elevrådets verksamhet. Projektledaren har även besökt skolorna för att medverka på elevrådsmöten och ge feedback och tips på hur arbetet i elevrådet kan utvecklas. I kontakt med skola och med kommun har projektledaren även informerat om vad lagstiftning och läroplan faktiskt säger om elevrådets arbete och när eleverna ska höras.

Två gemensamma utbildningsdagar för elevråden och dess handledare har arrangerats med deltagare från alla skärgårdsskolor med högstadium, en mars 2007 och en i augusti 2007. Utbildningarna har arrangerats tillsammans med FSS Finlandssvensk skolorbunds förbund. Elevrådsutbildningar har haft fokus på elevrådet och dess uppgifter och möjligheter, mötesteknik, erfarenhetsutbyte och annat knutet till elevråd, men även innehållit olika kontaktskapande metoder för att stärka banden mellan deltagarna och skapa hållbara nätverk.

Det har dock i vissa fall funnits en ovilja att fara bort från skolan och kommunen från eleverna. Utvärderingarna visar dock att de som kommit har varit positiva och sett vikten av att få träffa andra och lära sig mer om sitt uppdrag. Detta kan också kopplas till elevrådets status i skolan. Om elevråden egentligen inte har någon makt, minskar viljan att lägga tid och energi på arbetet.

Arbetet med elevrådets roll i skolorna och i kommunen har bara börjat. Mycket arbete återstår. Skolorna har fått inspirationsmaterial som förhoppningsvis kan leda till att arbetet fortsätter.

7.2 Egentliga Finland – Västra Nylands skärgård

Elevrådsutbildningen i Finland skedde med två olika metoder under BUS-året. Under läsåret 2006-2007 utbildades elevråden i mötesteknik under en heldag tillsammans med en annan skolas elevråd. Därefter träffade projektledaren elevråden regelbundet under resten av läsåret för att följa upp utbildningen och stöda eleverna att följa de uppgjorda verksamhetsplanerna. Eftersom skolorna hade mycket olika utgångslägen beträffande elevråden möjligheter

att påverka var allas mål och planer olika. En skola ordnade en trivselenkät, två skolor ordnade temadagar och tre av skolorna arbetade mera med Framtidsdagen.

I början av läsåret 2007-2008 ordnades en gemensam tvådagarsutbildning för alla skolors elevråd som varit med i BUS-projektet. Denna utbildning skedde i samarbete med Finlands Svenska Skolungdomsförbund (FSS), Åbolands ungdomsråd och Mebben. FSS höll utbildningen i mötesteknik, demokrati och påverkan. Ungdomsrådet höll teambuilding och lekar för gruppen samt berättade om ungdomsrådet. Mebbens representant berättade om det Åboländska elevrådsintranät som startades föregående vårtermin i ett samarbete mellan Mebben och BUS. Mebben är ett e-post- och konferenssystem som baserar sig på programmet First Class och erbjuder alla i Åboland möjlighet att skapa olika samarbetssystem, intranät, på Internet. Elevkårsstyrelserna i Åboland har samlats i ett gemensamt intranät för diskussion och samarbete. Även Åbolands ungdomsråd och FSS är inkopplade. I intranätet samlar elevråden idéer, protokoll, foton, händelser och mycket mer. Via intranätet kan styrelserna stöda varandra och göra saker tillsammans.

Då man jämför dessa två olika metoder för utbildning skapade den första metoden en personligare kontakt mellan eleverna och projektledaren. Projektledaren fick en inblick i hur skolorna fungerar, vilken demokrati som råder och elevrådets möjligheter att påverka i sin skola. Genom den andra metoden träffades flera ungdomar varandra, de kunde jämföra sina skolor, vad som var bra och vad som kunde förbättras. Dessutom fick elevråden en närmare kontakt till FSS vilket är bättre med tanke på fortsättningen. Det som är negativt med den andra metoden är att det kostar att föra samman elever, resor, kost och logi skall finansieras.

En "Inspirationsdag" ordnades för lärare som handleder elevråd. Till detta tillfälle bjöds handledare från flera skolor i regionen åk. 1-9, från andra stadiet samt finskspråkiga skolor. Lärarna fick under dagen bl.a. fundera på och diskutera kring handledarens roll och hur framtidens elevråd kan se ut. De fick också material, tips och idéer samt utbyta erfarenheter med varandra.

7.3 Stockholms skärgård

Ambitionen var att utveckla elevråden i den Stockholmska skärgården men detta visade sig svårt att genomföra i praktiken då begreppet "skärgård" hade många olika definitioner även inom Sverige. Skolor som kallade sig skärgårdsskolor hade elevrådsrepresentanter som inte alls ansåg sig vara skärgårdsungdomar och ö-skolorna hade helt andra förutsättningar. Vi fick dålig, eller ingen respons på våra förslag om utbildningar. Intresset väcktes först på hösten 2007 och då var det för sent.

8. Metoder

Projektledarnas metodik har sin utgångspunkt i projektets målsättningar, där delaktighet, aktivt medborgarskap och företagsamhet avspeglar sig i våra metoder. Vi har sett ungdomar som en resurs och vår ambition har varit att tillsammans skapa BUS verksamhet. Projektets olika målsättningar hänger ihop på olika sätt, där exempelvis aktivt medborgarskap och delaktighet går hand i hand med företagsamhet. För att vara delaktig behöver du en trygg grund att stå på, både som person och inom en grupp. Vinsten i att skapa nätverk mellan unga i skärgårdarna är en vinst i dag genom att öka både den individuella tryggheten och sociala kompetensen, men även i framtiden då kunskap och kontakter kan komma skärgårdsbor till nytta. Projektet har gett en del lärdomar kring att ta in ungas åsikter och synen på detta. Ibland finns tron att det räcker med att prata med en ung person för att ha fått ett ungdomsperspektiv. Ungdomar är som vuxna, d.v.s. har olika åsikter och därför behövs det strukturer för att ta in olika perspektiv. Projektledarna har samlat några av de metoder som vi använt inom BUS i ett metodhäfte. (bilaga)

9. Informationsspridning

Informationen om BUS-projektet har främst spridits genom BUS-bladet och lokala informationskanaler så som SKUNK-nytt på Åland och kommuninfo i Sverige. Uppmärksamheten i media har varit varierande i de olika skärgårdarna. Ibland har media spontant tagit kontakt och ibland har det skickats ut pressmeddelanden som endera publicerats eller lett till att media tagit kontakt. Mindre försök har gjorts för att få BUS mera synligt på webben.

9.1. BUS-bladet

Inledningsvis pratades det om ett om BUS-bladet som ett enklare informationsblad, men beslut togs om en fyrfärgstryckt tidning eftersom det var viktigt att kunna trycka bilder. Tidningen har tryckts i 5000 ex som har fördelats mellan regionerna. Tidningen har skickats ut till beslutsfattare på olika nivåer, skolor och ungdomar samt även spridits i andra sammanhang där det varit lämpligt. Den har också distribuerats till media.

I planerna var att varje region skulle ansvara för ett nummer av BUS-bladet. Av praktiska skäl gjordes ett beslut om förändring och huvudansvaret för BUS-bladets produktion blev i Sverige. Samtidigt beslöts det om att ge ut fyra nummer i stället för planerade tre eftersom det då gick att få momsbefrielse för "periodisk tidskrift" i Sverige och kostnaderna blev de samma.

Inför det första numret samlades en tidningsredaktion med ungdomar från alla tre regioner som fick utbildning av organisationen Ung Media. Vid detta tillfälle lades grunden till layout, rubrik och färgskala i tidningen. Det visade sig vara svårt att hålla ihop en redaktion med samma ungdomar under hela projektiden och nya ungdomar involverades i arbetet med BUS-bladet under de kommande träffarna och festivalen.

9.2 Webb

Projektplanen innehöll ingenting om en hemsida för BUS. Efter diskussion beslöts att snabbt lägga upp enkel information på en webbadress som fanns till hands genom en av projektledarna och där det gick att skapa en undersida för BUS. Sidan har varit enkel men innehållit nödvändig information och regelbundna uppdateringar. Man har också kunnat hämta BUS-bladet digitalt via sidan.

9.3 Media

I Sverige finns en lokal skärgårdstidning som följt projektet med ett flertal olika artiklar. Det har också publicerats nyheter om BUS på den digitala nyhetstidningen "Skärgårdsbryggan". Den största morgontidningen – Dagens Nyheter – har i samband med en artikel om ett skärgårdsseminarium både intervjuat och fotograferat BUS-ungdomar som deltog på mötet ifråga.

Pressmeddelande har ofta skickats ut både före och efter olika arrangemang. Lokal press har följt projektet och därmed har många nåts som annars inte kommit i kontakt med ungdomsverksamhet i skärgården. Frågan om ungdom i skärgården har kommit högt upp på agendan och i projektets slutfas pratas det om BUS och det SIKO kallar för "Ung Våg" i många sammanhang längst kusten. Senast vid ett Skärgårdsting i Nynäshamn där landshövdingen i Stockholms Län var engagerad talare.

Det åländska medielandskapet består framför allt av Nya Åland, Ålandstidningen och Ålands radio. BUS har fått utrymme i samtliga media både inför och efter specifika arrangemang, dels i form av information och dels i reportage. Kontakten med media har framförallt skett i form av informativa pressmeddelanden och delaktigheten i BUS-träffen på Kumlinge.

I Egentliga Finland och i Västra Nyland har intresset för BUS-projektet varierat. Lokala arrangemang har intresserat den lokala median, främst tidningar men även radio. Men över kommungränserna har intresset varit knappt. De lokala tidningarna har alltid publicerat artiklar skrivna av ungdomar själva vilket är positivt och uppmuntrar till att skriva. BUS-projektets verksamhet har inte överstigit de större mediornas nyhetströskel.

Alla artiklar ur tidningar har samlats i en gemensam klippbok som förvaras i Region Åboland.

10. Diskussion

BUS-projektet måste ses som ett pilotprojekt, där projektledarna utrett de behov som finns i våra skärgårdar samt format metoder och mer hållbara planer gällande ungdomar och delaktighet. Under detta ettåriga projekt har tiden inte räckt till för att på alla håll förankra verksamheterna i kommunerna. Projektet lämnar en del oavslutade processer efter sig. Målsättningen att ungdomsnätverken implementeras i kommunernas, regionens och offentliga samt privata aktörers kontinuerliga verksamhet har inte förverkligats på det sätt som vi skulle ske i ett längre projekt.

Projektet strävade till att utveckla ungdomarnas möjligheter att påverka sin närmiljö. Inför och under BUS-träffar, festivalen och mindre träffar har ungdomar varit med och planerat och påverkat, de har även sett konkreta resultat av detta. Detta har förhoppningsvis gett dem vilja och kunskap att även i fortsättningen påverka i fler sammanhang.

Projektet har strävat till att stärka skärgårdsidentiteter genom att öka gemenskapen i och mellan skärgårdarna i de tre regionerna samt genom att skapa ungdomsnätverk. Det finns ett tydligt behov av nätverk mellan ungdomar. Ungdomar har sin egen skärgårdsidentitet som blir starkare då de träffas och lär känna andra unga skärgårdsbor. Ett tecken på detta är att en stor gemenskap snabbt bildades mellan ungdomarna under träffar och festival oberoende av personligheter, miljö, program eller bekvämligheter. Efter varje träff skrevs en kontaktlista som delades ut till alla som ville vara med på den. Ungdomar har själva genom listan bibehållit kontakter med varandra via webben både inom och mellan skärgårdarna. För många av ungdomarna har just gemenskapen som bildats varit en mycket uppskattad del av BUS. Förutom goda minnen och nya kontakter lämnar också projektet efter sig en viss saknad.

Projektet har också strävat till att bromsa en negativ attityd till skärgårdslivet och istället främja en positiv utveckling med möjligheter att påverka sin situation och uppmuntra och stöda företagsamhet för unga. Genom workshops har ungdomarna kommit i kontakt med företagare och fått en inblick i olika möjligheter att kunna sysselsätta sig i skärgården. Förhoppningsvis har detta väckt intresse för företagsamhet hos flera ungdomar. Projektet har också genom workshopsen visat att det går att göra mycket i skärgården, det går att ha fungerande verksamheter för unga i skärgården oberoende av årstider eller större resurser. Och behovet av verksamheter finns, det har tydligt kommit fram i ungdomarnas olika utvärderingar. Det är dock viktigt att påpeka att vuxna inte ska servera färdig verksamhet för ungdomar. Om man vill att ungdomarna ska vara med och trivas i verksamheten ska de vara med i planeringsprocessen från början, de skall få vara med och påverka i allt som berör dem. Ungdomarna både kan och vill planera för sig själva och varandra. Kombinationen med en vuxenresurs är viktig då många ungdomar är så olika vana att ta ansvar, bli hörda och räknas med. Detta har BUS projektet tydligt visat.

På Åland och i Finland fick projektledarna ganska snabbt igång ett samarbete med skolorna. Projektet fokuserade mest på elevråden men indirekt berördes hela skolan. Arbetet i elevråden har nu kommit bra igång i de olika skolorna. Utbildningarna har varit givande och det fanns ett klart behov av detta i de flesta skolorna. Men även här har projekttiden varit för kort, mer tid krävs för att få hela skolan att se nyttan av att ha fungerande elevråd. Metoder och idéer för aktiva, fungerande elevråd finns men själva arbetet för att skapa hållbarhet återstår. Skolorna bör ännu utveckla sitt demokratiarbete, och metoder för att kommunerna kunde se nyttan av fungerande elevråd behövs. Elevråden kan vara en bra länk mellan kommunen och ungdomarna. Tyvärr har arbetet med att förankra elevråden i kommunerna knappt kommit igång under projekttiden.

Ett samarbete med Finland Svenska Skolungdomsförbund som var med under elevrådsutbildningarna i både Åland och Finland påbörjades. BUS-projektet har

väckt tankar hos dem att även i fortsättningen ordna mindre utbildningar på s.k. gräsrotsnivå. Även i detta samarbete upplever vi att processen blivit på hälft, och att mer tid skulle behövas för att få kontinuitet i utbildningarna för skärgårdsskolorna.

I Sverige väcktes intresset för att delta i utbildningarna först i slutskedet av hela projektet. Då fanns inte mera tid för planeringar och inledande av samarbete med en tredje part. Att intresset väcktes så sent kan eventuellt förklaras med att SIKO inte hade någon ungdomsverksamhet tidigare och det tar en tid innan folk vänjer sig vid att detta finns.

Trotta avsaknaden av elevrådsutbildningar i Stockholms skärgård har det byggts upp ett ungdomsnätverk mellan olika öar som knappt fanns tidigare. BUS har blivit ett begrepp och under projektets senare halva har det kommit med nya ungdomar i BUS sammanhang som inte tidigare vågat eller trott detta skulle vara något för dem. För att bygga vidare på denna bra början har SIKO inlett ett samarbete med organisationen Vi Unga. SIKO:s nätverk i skärgården ska tillsammans med Vi Ungas långa erfarenhet av ungdomsverksamhet samordnas för gemensamma aktiviteter och arrangemang av och för ungdomarna. Organisationerna har redan tagit ett gemensamt beslut om en ungdomshelg på Finnhamn i svenska skärgården för de svenska ungdomarna. En målsättning i detta samarbete är också att i möjligaste mån bibehålla kontakten med övriga BUS-regioner genom något årligt arrangemang.

Under BUS-året har ett stort engagemang för ungdomsfrågor och vikten av unga skärgårdsbor vuxit fram såväl lokalt som regionalt. I Sverige har Företagarna Skärgården en vilja att utveckla kontakten med skärgårdsungdomarna för att på sikt hitta unga som vill ta över företagen i samband med generationsväxling. Kontakter har också etablerats mellan skärgårdsaktörer och professionella ungdomsledare och pedagoger på skärgårdsnära fastland. Dessa resultat visar att den metod som man mycket arbetat med i Sverige, att få ungdomar med in i vuxensammanhang, har varit bra och effektiv. De vuxna har på ett nytt sätt tagit i beaktande ungdomarna och ser dem nu mera som en resurs för idag, inte som morgondagens skärgårdsbor. Detta är något som hela BUS-projektet har arbetat med, ungdomarna skall inte var på en väntelista till vuxenvärlden.

Även i andra sammanhang har BUS-projektet fört ihop ungdomar och vuxna. Dessa möten har alltid varit mycket positiva. Den förvåning som de vuxna har uttryckt vid möten med ungdomar och även nervositeten inför mötena visar att möjligeter till möten mellan vuxna i olika roller och ungdomar ordnas för sällan i kommunerna. Det finns mycket arbete kvar innan alla vuxna ser ungdomarna som de resurser de verkligen är.

I övrig så har detta BUS-år varit mycket givande och intressant för oss projektledare. Vi har också förstått att det finns kulturella skillnader mellan våra regioner och vårt arbetssätt vilket har medfört både för- och nackdelar och många skratt.